Grèc (lenga)

Pels articles omonims, vejatz Grèc (omonimia).

Tièra de 1000 articles que totas las Wikipèdias deurián aver.

Lo **grèc** o pus rarament **grègo**, **ellenic** (en grèc ancian *ἡ Ἑλληνικὴ γλῶττα = hê hêllênikế glỗtta*, en grèc modèrne *τα ελληνικά / η ελληνική γλώσσα = ta ellinika / i elliniki glossa*) es una dei lengas indoeuropèas, apareguda en Grècia vèrs 2000 avans lo Crist, que uei la parlan 12 milions de personas en Grècia, a Chipre e dins de comunitats grègas nombrosas dins totei lei parts dau Mond.

Ελληνικά Ellinika

Parlat en	Grècia, Chipre e de comunitats en Occitània, Albania, Turquia, Itàlia, ais Estats Units, en Austràlia, Canadà demest lei nombrós país ont existís una diaspòra grèga.
Regions	Euròpa
Parlat per	12 milions de personas
Classament pel nombre de locutors	61ena
Tipologia	SVO [1] (http://www.unicaen.fr/typo_langues/consultation_langue.php?tableau=typo_etendu&malang=fr&code_SIL=GRK)
Familha lingüistica	Lengas indoeuropèas protogrèc grèc
Grop	Lengas indoeuropèas
Estatut oficial	
Lenga oficiala de	Grècia, Chipre, Union Europèa.
Acadèmia	?
ISO 639-1	el (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes-keyword.php?SearchTerm=el&SearchType=ALL&Submit=Go) (en)
ISO 639-2 (B)	gre (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes-keyword.php?SearchTerm=gre&SearchType=ALL&Submit=Go) (en)
ISO 639-2 (T)	ell (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/la

	ngcodes-keyword.php?SearchTerm=ell&SearchType=ALL&Submit=Go) (en)
ISO 639-3	ell (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=ell) (en)
ISO 639-6	ell (http://www.geolang.com/iso639-6/moreDetails.asp?alpha4ID=ell) (en)
Parent	grek (http://www.geolang.com/iso639-6/moreDetails.asp?alpha4ID=grek) (en)
Tipe	L (lenga viva)

Mòstra

Article primier de la Declaracion Universala dei Drechs Umans

Αρθρο 1

'Ολοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.

Somari

- **Classificacion**
  - Lei dialèctes deis originas a uei
    - Dialèctes d'origina: ipotèsi tradicionala
    - Dialèctes d'origina: ipotèsi modèrna
    - Evolucions ulterioras
- **Lo grèc micenèu**
  - Naissença dau grèc
  - Espandiment
  - Escritura
- **Lo grèc arcaïc**
  - Dialèctes arcaïcs
  - Escritura
  - Literatura
- **Lo grèc ancian o classic**
  - Lei dialèctes e la koinè
  - Escritura
  - Fonologia
  - Morfologia
    - Sistèma nominau
    - Sistèma verbau
  - Influéncia dau grèc ancian sus lei lengas modèrnas
    - Mots sabents e radicaus grècs
    - Mots corrents
- **Lo grèc medievau o bizantin**
- **Lo grèc modèrne**
- **Vejatz tanben**
- **Nòtas**

Classificacion

Lo grèc es una branca de la familha dei lengas indoeuropèas e aquela branca se compausa d'una sola lenga, lo grèc (es una situacion similara a aquelei de l'armèni e de l'albanés).

Lei dialèctes deis originas a uei

Dialèctes d'origina: ipotèsi tradicionala

Segon una ipotèsi tradicionala, lo grèc antic auriá tengut aumens dos grands pòls dialectaus: lei dialèctes **ionians** qu'ocupavan lo gròs de Grècia a l'epòca micenèa (sègles XVI a XI avans lo Crist) e lei dialèctes **dorians** que serián venguts dau nòrd de Grècia o benlèu de Danubi (a travèrs deis "invasions dorianas", vèrs lo sègle IX avans lo Crist) per s'espandir puei dins una partida dau sud de Grècia, en fasent s'afondrar la civilizacion micenèa, e avans l'espelida dau grèc classic (a partir dau sègle V avans lo Crist).

Dialèctes d'origina: ipotèsi modèrna

Ara, pasmens, lei darrierei recèrcas an pron remés en causa l'esquèma tradicionau e s'orientam vèrs una classificacion pus exacta dei dialèctes antics, que son totei apareguts en Grècia[1].

- Lei **dialèctes meridionaus** (o *orientaus*) comprenián:
  - Lo **micenèu**, dialècte preponderant au còr de Grècia durant l'epòca micenèa.
  - L'**arcade** o **arcadochipriòta**, varietat conservatritz, que s'espandiguèt après l'epòca micenèa en Arcadia, a Chipre e en Panfilia (sud-oèst d'Anatolia).
  - L'**ionian**, varietat particulara e evolutiva, que s'espandiguèt après l'epòca micenèa en Atica, en Eubèa, dins lei Cicladas e en Ionia (còsta centreoccidentala d'Anatolia).
  - L'**eolian**, que s'espandiguèt après l'epòca micenèa de Beocia a Tessàlia, au nòrd de la mar Egèa (a Lèsbos...) e sus la còsta nòrd-occidentala d'Anatolia. L'eolian teniá d'influéncias fòrtas dau grèc dau nòrd-oèst (o benlèu èra de grèc dau nòrd-oèst amb una influéncia meridionala).
- Lei **dialèctes septentrionaus** (o *occidentaus*), originaris d'Epir e de Tessàlia, comprenián:
  - Lo **grèc dau nòrd-oèst**, que s'espandiguèt après l'epòca micenèa en Focida (Dèlfes...), dins lei doas Locridas, en Acarnania, en Etolia, en Elida e dins lo nòrd-oèst de Peloponès.
  - Lo **dorian**, varietat particulara dau grèc dau nòrd-oèst, eissida de Dorida, que s'espandiguèt après l'epòca micenèa dins l'èst e lo sud de Peloponès, dins lo sud de la mar Egèa (Creta...), a Ròdes e sus de còstas vesinas d'Anatolia. Puei, amb la colonizacion grèga començada au sègle VIII avans lo Crist, s'espandiguèt pereu a Cirene (Africa), en Sicília e en Itàlia dau sud.
- Lo grop **etòlomacedonian**, encara pus septentrionau. Èra probable un dialècte grèc periferic, o mens probable una lenga indoeuropèa pròcha dau grèc. Compreniá:
  - Lo **macedonian antic**, parlat en Macedònia (a pas ges de rapòrt amb lo macedonian actuau qu'es una lenga eslava).
  - L'**etolian**, parlat a l'origina en Etolia, Acarnania e Epir, que se faguèt remplaçar d'ora per lo grèc dau nòrd-oèst.

Evolucions ulterioras

Dedins la darriera part de l'epòca grèga classica, l'epòca ellenistica favorizèt la desparicion dei dialèctes a partir dau sègle IV avans lo Crist. Aquò se faguèt per l'expansion de l'**ionian** dins sa varietat parlada en Atica, dins la region d'Atenas. Aquel **ionian-atic** foguèt la basa de la **koinè**, una varietat literària pus prestigiosa que leis autras que remplacèt gaireben totei leis autrei dialèctes.

Durant leis epòcas ulterioras, dau periòde roman e fins a uei, la koinè a engenerat tornarmai de dialèctes diversificats dins tot lo mond ellenic. Lei dialèctes dau **grèc modèrne** venon de la koinè e son pron omogenèus, levat d'unei que son originaus coma lo **chipriòta** e lo **pontic**. Pasmens, un sol dialècte **dorian** a subreviscut fins a nòstra epòca, es lo **tsakonian**, acantonat a quauquei localitats dei confinhas orientalas d'Argolida e de Laconia.

Lo grèc micenèu

Naissença dau grèc

Lo grèc apareis aproximativament vèrs 2000 avans lo Crist. Emergís a travèrs de l'arribada de populacions d'origina indoeuropèa que s'installan en Grècia e que lai assimilan lingüisticament de populacions anterioras, coma lei misteriós pelasgues e mai lei de la civilizacion cicladica dins lei Cicladas.

Espandiment

La fasa dau **grèc micenèu** comença pus tard, vèrs 1600 avans lo Crist. Dura dei sègles XVI a XI avans lo Crist e es ligada a la civilizacion micenèa. A la fin de l'epòca micenèa, lo grèc comença de remplaçar lo minoïc, una lenga non indoeuropèa que se parlava en Creta.

Escritura

La forma premiera d'escritura atestada per notar un dialècte grèc es lo linear B, un sillabari sens rapòrt amb l'alfabet grèc, servent a transcriure una forma arcaïca d'un dialècte arcadochipriòta emplegat en Grècia continentala e en Creta entre aperaquí -1550 e -1200. Entre -800 e -200, una escritura semblanta, lo sillabari chipriòta, foguèt emplegada a Chipre. Aquesto sillabari porriá venir dau chiprominoïc (veire çai-sota).

Fau notar que d'escrituras pus ancianas que lo linear B e lo chipriòta existiguèron en Grècia, sens que siguem segurs que servèron a notar de grèc :

- lo linear A (entre -1800 e -1450, en Creta e dins d'illas de la mar Egèa) ;
- lo cretés ieroglific (entre -1750 et -1600, en Creta) ;
- lo chiprominoïc (entre -1500 et -1200, a Chipre), benlèu derivat dau linear A.

Lo grèc arcaïc

Après una crisi e un afondrament de la civilizacion micenèa, lo **grèc arcaïc** seguís dei sègles XI a VI avans lo Crist, .

Dialèctes arcaïcs

Lo dialècte dorian, originari de Dorida e dau grop dau grèc dau nòrd-oèst, s'installa dins de regions grandas de l'oèst e dau sud de Grècia a travèrs de migracions de populacions (es pas segur que se pòsca parlar d'"invasions dorianas" violentas, segon lei recèrcas istoricas pus recentas). Ansin, lo dorian penètra dins una partida dau domeni dei dialèctes meridionaus, mentre que lo dialècte macedonian demòra acantonat au nòrd.

Escritura

Lei trébols que seguisson l'epòca micenèa an entraïnat la desparicion dau linear A e lo grèc s'escriu plus entre lei sègles XI e IX. L'alfabet grèc actuau nais vèrs lo sègle IX avans lo Crist en s'inspirant de l'alfabet fenician, gràcias a un reviscòu dau comèrci amb lo Pròche Orient.

Literatura

Una tradicion orala solida permet l'emergéncia e la transmission dei poèmas epics de l'Odisssèa e de l'Iliada, compausats per Omèr au sègle VIII avans lo Crist, puei transcrichs. Se discutís l'existéncia istorica d'Omèr, coma persona.

Lo grèc ancian o classic

Article detalhat : Grèc ancian.

Lei dialèctes e la koinè

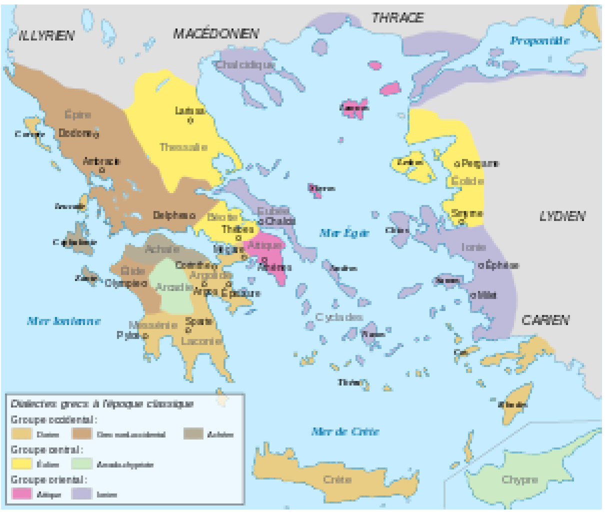
ILLYRIEN
MACÉDONIEN
THRACE
Propontide
Chalcidique
Épire
Dodone
Larissa
Thessalie
Ambracie
Pergame
Éolide
LYDIEN
Delphes
Béotie
Eubée
Chalcis
Thèbes
Mer Égée
Attique
Mégare
Athènes
Achaïe
Corinthe
Argolide
Élide
Olympie
Arcadie
Argos
Épidaure
Ionie
Éphèse
Milet
Cyclades
CARIEN
Mer Ionienne
Messénie
Sparte
Pylos
Laconie
Théra
Mer de Crète
Crète
Chypre
Dialectes grecs à l'époque classique
Groupe occidental :
Dorien
Grec nord-occidental
Achéen
Groupe central :
Éolien
Arcado-chypriote
Groupe oriental :
Attique
Ionien

Lei dialèctes dau grèc ancian (una classificacion)

Au començament, i aviá una varietat importanta de dialèctes, acampats en quatre grops : arcadochipriòta, occidentau, eolian e ionian-atic.

Parlar ***dau** grèc ancian* vòu pas dire grand causa se si vòu referir a un dei lengatges antics : dins lei fachs, pasmens, ***lo** grèc* designa lo dialècte d'Atenas. L'atic (dialècte dau grope ionian-atic), lenga de l'Atenas antica, constituís aquela que i es escricha la màger part de la literatura grèga classica. Sota l'aflat d'Alexandre lo Grand, l'utilizacion dei dialèctes foguèt restancada, dau biais que lo monde grèc empleguèt la *koinè*, lenga comuna (es la significacion de l'adjectiu *koinos*, que donèt puei la famosa *koinè* occitana dei trobadors) eissida de mai d'un dialècte dau grope ionian-atic. Aqueu d'aquí li permetiá de comunicar ambé son armada e èra ensenhat ai ciutadans dei regions conquistadas, venent ansin la *lingua franca* de l'Antiquitat, en concurréncia ambé lo latin. La *koinè* venguèt puei lenga oficiala de l'Empèri Roman d'Orient, avans que de contunhar d'evoluir per far nàisser lo grèc modèrne d'encuei.

Escritura

L'alfabet grèc, eiretat dei Fenicians e de son alfabet, foguèt emplegat sota diferentei versions (dichas epicorics) partent dau IX ab.JC o dau XVIII ab.JC puei foguèt normalizat e impausat au demai dau monde ellenofòn per Atenas en -403. Apondent de vocalas an aquest abjad semitic, lei Grècs son leis inventors deis alfabets occidentaus. D'efiech, manlevat per leis Etruscs (cf. alfabet etrusc), que lo passèron ai Romans, faguèt nàisser l'alfabet latin, mai tanben, sens passar per leis Etruscs, l'alfabet gotic, lo cirillic, l'alfabet còpte...

Fonologia

Resumit :
Lo grèc ancian es una lenga d'accent d'autor possedent doas (o tres, segon leis interpretacions) intonacions : aguda e circonflèxa (cf. **accentuacion dau grèc**). Se caracteriza tanben per un sistèma de consonantas aspiradas e per un juec d'oposicions de quantitats vocalicas. Existís mai d'una règla de sandhi, tant intèrnas qu'extèrnas.

Passant de l'indoeuropèu au grèc, la lenga subiguèt de modificacions foneticas nombrosas que lei pus vesiblas son descrichas per la lei de Grassmann, la lei d'Osthoff e la lei de Rix. Se nòta pereu que permete de restituir dins fòrça cas la color dei laringalas IE. Per acabar, es una lenga *centum*.

Morfologia

Lo grèc, coma d'autrei lengas indoeuropèas ancianas, es autament flexionau. Alevat de l'utilizacion de desinéncias, lo grèc se caracteriza per de mejans eiretats de l'indoeuropèu coma l'alternança vocalica, l'utilizacion dau doblament e de l'aument per lei vèrbes.

Sistèma nominau

Per exemple, lei noms an cinc cas (nominatiu, vocatiu, acusatiu, genitiu e datiu), tres genres (masculin, femenin e neutre, de còps redusits a una oposicion animat / inanimat) e tres nombres (singular, duau, plurau e collectiu per lei neutres). Lo grèc modèrne emplega plus lo datiu, alevat dins certaneis expressions coma *en taxei*, mai leis autrei cas son generalament servats.

Se compta tres grands tipes de declinasons, tant per lei noms coma per leis adjectius (tipe en -α/η, tipe tematic en -ος e tipe atematic), qu'an mai d'un sostipe. Lei pronoms seguisson un sistèma que li es pròpri e que, aguent influenciat lei tipes nominaus, ne son gaire aluenchats.

La riquessa de la flexion nominala ne fa la complexitat.

Sistèma verbau

Lei vèrbes an tres votz (activa, mejana e passiva), tres personas e tres nombres. Se conjuga segon sièis mòdes, quatre personaus (indicatiu, imperatiu, subjontiu e optatiu) e dos impersonauls (infinitiu e participi). Existisson sièis temps (present, imperfach, aorist, futur, perfach, plus-que-perfach), despartits d'un biais inegau entre lei mòdes. Certaneis formacions segondàrias existisson, coma lo futur anterior.

A despart dau temps, lo vèrbe exprimís subretot, d'un biais fòrça precís, tres aspèctes (imperfectiu, aspècte zèro e estatic) e mai d'un mòde de procès (incoatiu, iteratiu, frequentatiu, etc.). L'indicatiu solet marca lei temps: a totei leis autrei mòdes, es solament l'aspècte qu'es indicat.

Existisson doas grandei categorias de conjugasons: lei tematicas (o *vèrbes en -ω*) e leis atematicas (dichs *vèrbes en -μι*). Aquestei categorias se devesisson en un grand nombre de soscategorias. Lo sistèma verbau es fòrça complicat, que la flexion fa jogar de mejans nombrós coma l'alternància vocalica, la sufixacion per lo biais de desinéncias, l'utilizacion d'una vocala tematica, aquela de l'aument e dau doblament. A toteis aquestei mejans se i apond de modificacions foneticas grandas au mitan d'un mesme paradigma.

Fin finala, es quasi pas tròp de dire qu'existís mai de *vèrbes irregulars* que de regulars.

Influéncia dau grèc ancian sus lei lengas modèrnas

Mots sabents e radicaus grècs

Un nombre grand de mots en latin, occitan, catalan, francés e anglés, per parlar solament d'aquestei lengas, son d'origina grèga e la part màger dei neologismes sabents emplegats dins lo monde es bastida sus de radicaus grècs (soventei fes mesclats de radicaus latins). Solament quauquei lengas, coma l'islandés d'un biais sistematic, e dins una part mendre, l'alemand, emplegan pas aquestei radicaus mai traduson per calc lei tèrmes sabents grècs au mejan de radicaus que li son pròpris.

Mots corrents

De mots coma *botiga*, *caractèr*, *burre* o *sartan* venon tanben dau grèc. Passats per lo latin e eiretats coma taus dins la lenga occitana, an subit lei mesmei modificacions foneticas que leis autrei mots eiretats e son desenant fòrça aluenchats de son etimon grèc: fau avisar darrier chascun d'aquelei ἀποθήκη *apothḗkê*, χαρακτήρ *kharaktḗr* et βούτυρον *boútyron*.

Lo grèc medievau o bizantin

Lo grèc modèrne

Lo grèc modèrne existís tre l'epòca de l'ocupacion otomana. Lo grèc modèrne parlat se diferéncia pauc a cha pauc dau grèc bizantin, que se manten pasmens dins l'usança liturgica e teologica de la Glèisa Ortodòxa.

Lo grèc modèrne s'es desvolopat a travèrs de doas varietats concurrentas a partir dau sègle XIX e de l'independéncia de Grècia:

- La **dimotikí** (*δημοτική*, "lenga populara") es pròcha dau grèc parlat e ten gaireben lo monopòli de la cançon e de la literatura. Per ex. *το ψάρι = to psári* "lo peis". Tanben ten de manlèus ai lengas modèrnas coma lo turc, l'albanés, lo bulgar-macedonian, lo romanés, l'italian e lo nòrd-italian (sustot lo venèt).
- La **katharevousa** (*καθαρεύουσα*, "lenga purificanta") èra arcaïzanta, artificiala, defugissiá lei manlèus e teniá una morfologia de tipe antic o medievau. Per còntra se prononciava segon la fonetica dau grèc modèrne. Per ex. *τό ὀψάριον = to opsárion* "lo peis".

La **katharevousa** foguèt la sola varietat oficiala fins en 1976 maugrat un militantisme actiu dei partisans de la dimotikí. Après la dictatura dei coronèus de 1967 a 1974, lo retorn de la democracia entraïnèt l'adopcion de la **dimotikí** coma sola lenga oficiala en 1976 perque la vesián coma pus confòrma a l'esperit democratic. Uei, sonque la glèisa ortodòxa contunha d'utilizar la katharevousa dins la liturgia.

Avans 1982 utilizavan lo sistèma tradicionau e complèxe de l'*accentuacion politonica*, que teniá tres accents grafics (accents tonaus ancians) e dos "esperits" (marca o abséncia dau sòn [h] ancian). Aquò rebatiá una fonetica antica sens rapòrt amb la pronóncia modèrna. En 1982 adoptèron lo sistèma de l'*accentuacion monotonica*, ben pus simple, amb un sol accent grafic e sens "esperits". Totun, uei, certanei personas e quauqueis editors encara utilizan lo sistèma politonic, que garda una valor ren que decorativa.

La dimotikí actuala, en tot cas, intègra certanei formas de la katharevousa per completar e diversificar lo lexic e antau, se manten un liame estrech entre lo grèc modèrne e lo grèc antic o medievau.

Vejatz tanben

- Lengas per familha

Nòtas

1. SERGENT Bernard (1995) *Les Indo-Européens: histoire, langues et mythes*, coll. Bibliothèque scientifique Payot, París: Payot

Portal de las lengas

Recuperada de « https://oc.wikipedia.org/w/index.php?title=Grèc_(lenga)&oldid=2201294 »

Aquesta pagina es estada modificada pel darrièr còp lo 3 de junh de de 2020 a 14.35.

Drech d'autor : Los tèxtes son disponibles jos licéncia Creative Commons paternitat pertatge a l'identic ; d'autras condicions se pòdon aplicar. Vejatz las condicions d'utilizacion per mai de detalhs, e mai los credits grafics. Wikipedia® es una marca depausada de la Wikimedia Foundation, Inc., organizacion de benfasença regida pel paragraf 501(c)(3) del còde fiscal dels Estats Units.